

Dyrevernalliansen

Krav til dyrevelferd for kylling

Veiledning til statusmøte med leverandør

Dyrevernalliansen

Denne brosjyren er blitt laget på forespørsel fra store innkjøpere innen offentlig og privat sektor, som ønsker å inkludere dyrevelferd i sine krav til leverandører av matvarer.

Vi har valgt ut kravene basert på at de er faglig anerkjent som sentrale i å bedre dyrevelferden, samtidig som det er praktisk gjennomførbart for leverandører å oppfylle dem. Disse kravene er dessuten enkle å kommunisere til leverandør, enkle å spesifisere og mulig å kontrollere at blir oppfylt.

For kyllingkjøtt utmerker **mer saktevoksende rase** seg som spesielt viktig å prioritere, fordi det har en nøkkelfunksjon i å legge til rette for bedre dyrevelferd generelt i produksjonen. Hvis kun ett dyrevelferdskrav skal stilles til leverandør, anbefaler vi derfor at mer saktevoksende rase prioriteres.

Det er av stor verdi å spesifisere tidsfrist, og eventuelt volumandel:

- Generelt vil noen krav være mulige for leverandøren å oppfylle for hele volumet umiddelbart.
- Andre krav vil imidlertid kreve tid til omstilling, og slike krav vil derfor kun være mulige å oppfylle for deler av volumet på kort sikt.

Dyrevernalliansen har god oversikt over hva norske leverandører kan levere på mulige dyrevelferdskrav, og kan bistå med rådgivning til hvordan eventuelle forpliktelser om forbedring bør utformes.

Har du spørsmål relatert til utvelgelsen av krav, formulering av tidsfrister/volumandel eller hvordan de kan kontrolleres? Ta kontakt med vår fagavdeling på fag@dyrevern.no.

Dyrevernalliansen
oktober 2023

Dyrevernalliansen

1. Kyllingene bør være av mer saktevoksende rase

- Du bør spørre om hvor stor andel av kyllingene som er av annen rase enn Ross 308.
- Du bør kreve at kyllingene er av mer saktevoksende rase.

Hvorfor bør det benyttes mer saktevoksende rase?

Over 70 prosent av norsk slaktekylling er av rasen Ross 308. Denne er avlet målrettet for effektiv tilvekst. Den intensive avlen har ført til at kyllingen har dårligere helse og er mindre robust til å mestre påkjenninger i produksjonen.¹ Mattilsynet, Rådet for dyreetikk og EUs mattilsyn EFSA fraråder derfor å anvende Ross 308.^{1,2,3}

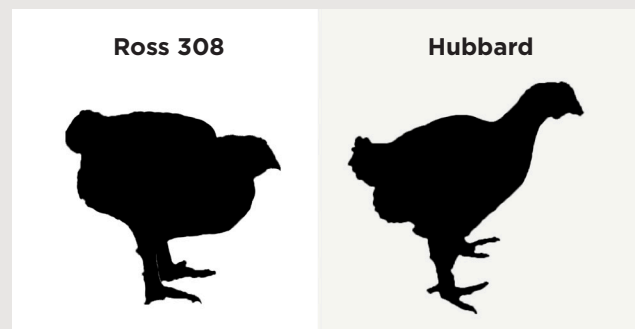
Ross 308 er arvelig disponert for bein- og skjelettlidelser. I en norsk studie fikk kun 3 prosent av kyllinger av denne rasen påvist normal gange og 19 prosent var såpass halte at de var hemmet i å bevege seg og hadde smerter.⁴ Rasen er også arvelig disponert for muskel- og hjertelidelser. Avlstdyrene må føres restriktivt, som innebærer sultfølelse.^{1,5} Den arvelige disponeringen for helselidelser innebærer at Ross 308 er i strid med dyrevelferdslovens § 25, som stiller krav om å unngå bruk av dyr i avl som er genetisk disponert for helselidelser eller er hemmet i naturlig adferd.

Mer saktevoksende raser er fullt tilgjengelig. I tillegg til betydelig bedre helse og robusthet, gjør en sunnere kroppsbygning kyllingene i stand til å leve et mer naturlig liv og være mer i aktivitet.^{1,5} I Norge er det lengst erfaring med de mer saktevoksende rasene Hubbard JA787, Ranger Gold og Ranger Classic.

Erfaringene med Hubbard JA787 viser at den ikke er mer kostbar å produsere, når investeringen i omleggingen er gjort.⁶ Klimaavtrykket i produksjonen er heller ikke økt.⁷

*I motsetning til Ross 308, klarer mer saktevoksende raser å vagle. Vagling er et naturlig adferdsbehov.
Foto: Ihne Pedersen*

Siluetten av en Ross 308-kylling versus den mer saktevoksende Hubbard-kyllingen viser tydelig hvor framtung Ross 308 er. Grafikk: Dyrevernalliansen

Dyrevernalliansen

2. Dyretettheten bør være 30 kg/m² eller lavere

- Du bør spørre om hvor høy dyretetthet som benyttes i kyllinghusene.
- Du bør kreve at det i slutten av innsettet er maksimum 30 kg kyllinger per m².

Hvorfor bør kyllingene ha bedre plass?

Forskriften tillater opptil 36 kg/m². For Ross 308 tilsvarer det opptil cirka 22 stk/m² (antallet er lavere hvis beregnet slaktevekt per kylling er høyere).⁸ Det kan medføre utfordringer med dårlig luftkvalitet og strøunderlag.¹

Den høye dyretettheten fører til omfattende problemer, etter hvert som kyllingene vokser seg større. Kyllingene trækker på hverandre, de får ikke hvilt tilstrekkelig, og de hemmes i å bevege seg fritt. Ifølge Vitenskapskomiteen er det ikke mulig å oppnå god dyrevelferd før ved 25 kg/m².⁹ EFSA har beregnet at det maksimalt bør være 11 kg/m².¹

Flere studier viser at det oppnås betydelige mindre lidelser ved 30 kg/m².^{10,11} Et internasjonalt opprop, European Chicken Commitment (også kalt Better Chicken Commitment) har definert 30 kg/m² som en realistisk målsetting.¹² Stadig flere ledende næringsaktører har vedtatt å innføre dette, for eksempel Carrefour, Nestlé, Burger King, Unilever – og Rema 1000 og innkjøpssammenslutningen Gress Gruppen her i Norge.

Dyrevelferdslovens § 23 stiller krav om at dyrenes nærmiljø skal sikre god velferd. At det tillates opptil 36 kg/m² er i strid med dette. Lavere dyretetthet er dessuten viktig for å kunne ha nok plass for tilstrekkelige mengder miljøberikelse.

Den første levetiden er kyllingene små og har dermed bedre plass. Foto: Ihne Pedersen

De siste leveukene blir det betydelig trangere om plassen. Foto: Susanna Lybæk

Dyrevernalliansen

3. Kyllinghuset bør ha vinduer eller lamper med dagslysspekter

- Du bør spørre om hvor stor andel av kyllingene som er i hus med vinduer eller der belysningen har dagslysspekter.
- Du bør kreve minst ett av slike tiltak.

Hvorfor bør kyllingene ha bedre belysning?

Tradisjonelt har belysningen i kyllinghus vært utformet ut fra hensyn til effektiv produksjon og menneskers evne til å se lys. Derfor er forskriftens krav til lysstyrke kun 20 lux, og det er ikke noe krav om lysets fargespekter. Vinduer er fortsatt ikke vanlig i Norge og har gjerne ugunstig plassering eller størrelse. Enkelte kyllinghus har vinterhager (innebygget veranda) med lysinnslipp via nettingvegger. Disse er gjerne kun i bruk i sommerhalvåret.

Synet er trolig det viktigste sanseorganet til kyllinger. De ser best i dagslys, som er fullspektrumlys med bred fordeling av bølgelengder. Dagslys er dermed det lyset som de er mest tilpasset for å kunne identifisere hverandre, finne mat, orientere seg og oppdage farer. Dagslys fra vinduer har unike skiftende kvaliteter med stadig myke endringer, som virker stimulerende for kyllingenes aktivitetsnivå.^{13,14} Vinduer er derfor i utgangspunktet positivt. En del av fargespekteret filtreres imidlertid bort gjennom glasset, og lysstyrken i vinterhalvåret kan være for svak til å gi påvisbar velferdseffekt.

Ved å bruke den nye LED-teknologien er det nå utviklet kunstig belysning med dagslysetterlignende spekter.¹⁵ I Sverige er det påbudt med denne type belysning hvis kyllinghuset ikke har vinduer,¹⁶ og i Norge tar stadig flere kyllinghus det i bruk.

Dagslysetterlignende LED-belysning gjør at kyllingene ser bedre. Foto: Iselin Linstad Hauge

Dette kyllinghuset har uvanlig store og mange vinduer. Foto: Ihne Pedersen

Dyrevernalliansen

4. Kyllinghuset bør ha vinterhage

- **Du bør spørre om hvor stor andel av kyllingene som har tilgang til vinterhage.**
- **Du bør kreve at husene har vinterhage egnet for bruk store deler av året.**

Hvorfor bør kyllingene ha tilgang til vinterhage?

Ifølge EFSA bør kyllingene ha tilgang til en vinterhage (innebygget veranda). Det vil gi dem tilgang til større areal og flere valgmuligheter i levemiljøet, som er gunstig for å sikre utløp for adferdsbehov.¹

Siden vinterhager gir beskyttelse mot rovdyr, vil kyllingene gjerne oppleve dem tryggere enn et uteområde. Dersom vinterhagen kan kombineres med et attraktivt uteområde vil dette være velferdsmessig optimalt, men også hus uten uteområde bør ifølge EFSA ha vinterhage.¹ I perioder der tilgang til uteområde av smittevernmessige grunner ikke er mulig, vil en tilstrekkelig sikret vinterhage fortsatt kunne brukes.

Kyllinger er temperatursensitive. Norsk klima og værforhold innebærer at kyllinger som lever i vinterhalvåret ikke får benyttet uteområde. Vinterhager er mulig å anvende for kyllingene i større del av året og i større del av hver enkelt kyllings liv. Vinterhagen bør være i hvert fall delvis isolert.¹⁷

En vinterhage gir både tilgang til dagslys og større plass, i store deler av året. Veggene har finmasket vindduk som fysisk skille mot uteomgivelsene. Foto: Iselin Linstad Hauge

Dyrevernalliansen

Kilder

- [1] EFSA Panel on Animal Health and Welfare, "Scientific Opinion on the welfare of broilers on farm", EFSA Journal 21 (2): 7788, 2023.
- [2] Mattilsynet, Høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, 15. september 2023.
- [3] Rådet for dyreetikk, *Brennende etiske temaer knyttet til dyrevelferd i Norge*, URL: radetfordyreetikk.no, Innspill til Landbruks- og matdepartementet, august 2023.
- [4] Granquist, E. G. et al., "Lameness and its relationship with health and production measures in broiler chickens", *Animal*, 21 March 2019.
- [5] Forseth, M., Opperman Moe, R., Kittelsen, K., Skjerve, E. and Toftaker, I., "Comparison of carcass condemnation causes in two broiler hybrids differing in growth rates", *Scientific Reports* 13: 4195, 2023.
- [6] Dyrevernalliansen, "God dyrevelferd lønner seg økonomisk", URL: dyrevern.no, publisert 6. oktober 2020.
- [7] Dyrevernalliansen, *Klimaavtrykket til hurtigvoksende versus mer saktevoksende kyllingraser*, Fagnotat, juli 2022.
- [8] Landbruksdepartementet, Forskrift om hold av høns og kalkun, 12. desember 2001.
- [9] Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM), *Risikovurdering av dyrevelferd i forhold til dyretetthet i forbindelse med endring av forskrift om hold av høns og kalkun*, Rapport, 2008.
- [10] The European Commission, *The Welfare of Chickens Kept for Meat Production (Broilers)*, Report, 2000.
- [11] Rayner, A. et al., "Slow-growing broilers are healthier and express more behavioural indicators of positive welfare", *Scientific Reports* 10:15151, 2020.
- [12] <https://betterchickencommitment.com> og <https://welfarecommitments.com/europeletter/>
- [13] Animalia, "Lys til slaktekylling", URL: animalia.no, publisert 9. september 2020.
- [14] Bailie, C. et al., "Influence of the provision of natural light and straw bales on activity levels and leg health in commercial broiler chickens", *Animal* 7(4): 618–626, 2013.
- [15] Nilsson, C. et al., *Provning och utvärdering av nya typer av artificiellt ljus i hönsstallar*, Rapport 34, Sveriges lantbruksuniversitet, 2013.
- [16] Statens jordbruksverk, Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om fjäderfåhållning inom lantbruket m.m., 29. mars 2019.
- [17] Animalia, "Utehold for fjørfe", URL: animalia.no, publisert 1. september 2022.

Dyrevernalliansen
Org.nr.: 983 482 392
kontor@dyrevern.no
www.dyrevern.no

Versjon oktober 2023
Forsidefoto: Iselin Linstad Hauge